ÇANAKKALE KENTİ KÜLTÜREL PEYZAJ DEĞERLERİNİN BELİRLENMESİ¹

DETERMINATION OF CULTURAL LANDSCAPE VALUES OF ÇANAKKALE CITY

*Füsun ERDURAN NEMUTLU¹, Alper SAĞLIK¹, Abdullah KELKİT¹, Cengiz AKBULAK²,
N. Ece DEVECİOĞLU¹*

¹ ÇOMÜ, Mimarlık ve Tasarım Fakültesi, Peyzaj Mimarlığı Bölümü Çanakkale/Türkiye

² ÇOMÜ, Fen Edebiyat Fakültesi, Coğrafya Bölümü Çanakkale/Türkiye

Öz: Kültürel peyzaj, “kültürel ve doğal kaynakları ve bu bağlamda yaban hayatı ve evcil hayvanları içeren, tarihi bir olay ve bir etkinlikte birlikte olan ya da çeşitli kültürel ve estetik değerler sergileyen coğrafi alanlar” olarak tanımlanmaktadır. Çanakkale kenti hem tarihi hem de kültürel açıdan çok zengin kaynaklara sahiptir. Bu kaynak değerlerinin kentin planlanmasında ön plana çıkarılması ve etkin koruma önlemleri ile kullanılması önemlidir. Çalışmada kent merkezinin mekânsal özellikleri, rekreasyonel kullanım olanakları, kültürel kaynak değerleri ve sorunlarının envanteri çıkarılarak arazi çalışmaları ile uzman görüşleri doğrultusunda alanın sahip olduğu kültürel peyzaj değerleri SWOT analizi ile belirlenmiştir. Bunlar; tarih, arkeoloji, yerel mimari, el sanatları, dini yerler, festivaller, tarımsal faaliyetler, çevresel konular, yaygın eğitim-kadın eğitimi olanakları, korunması gerekli anıtsal obje ve alanlar başlıkları dikkate alınarak değerlendirilmiştir. Her bir ölçüt ile ilgili olarak alan değerlendirilmiştir. Bu değerlendirme sonucunda çalışma alanının kültürel peyzajına katkı sağlayan mekânlar ve alanlar belirlenerek vaziyet planı üzerine işlenmiştir. Çalışmadan elde edilen veriler, kentin geleceğe yönelik planlanmasında resmi ve özel kurum ve kuruluşlar tarafından hazırlanacak proje çalışmalarında ve her türlü peyzaj mimarlığı uygulamalarında yol gösterici olacaktır.

Anahtar Kelimeler: Çanakkale, Kent, Kültürel Peyzaj

Abstract: Cultural landscape is defined as “the geographical areas associated with a historical event or an activity, that encompasses both of cultural and natural resources as well as wildlife and domestic animals, or that exhibit various cultural and aesthetic values”. Çanakkale city possesses very rich resources both in relation to history and culture. It is important to bring these resource values to the forefront of city planning and use them with effective protective measurements. The cultural landscape values of the area have been determined by SWOT analysis, the direction of the views of experts during the field works by identifying the spatial characteristics of the areas, possibility of their usage in recreational activities, natural-cultural resource values, and the inventory subtracting problems of study areas. All of above have been evaluated by considering the history, archeology, local architecture, handicrafts, religious and public places, festival and agricultural activities, environmental issues, extensive education-possibilities for women education and the monumental objects. Each area will be assessed in relation to the all above mentioned criteria. As a result of this assessment, the locations and areas have been processed on the area map that contribute to the cultural landscape of study area. The obtained data from this study will pave a way for future project works prepared by governmental and private institutions and organizations, and the applications of landscape architecture.

Key Words: Çanakkale, Urban, Cultural Landscape

Doi: 10.17365/TMD.201549616

- (1) *Sorumlu Yazar: Alper SAĞLIK, ÇOMÜ, Mimarlık ve Tasarım Fakültesi, Peyzaj Mimarlığı Bölümü Çanakkale/Türkiye* *alpersaglik@mynet.com* *Geliş Tarihi / Received: 07.12.2014* *Düzeltilme Tarihi / Revision Date: 15.01.2015* *Kabul Tarihi / Accepted: 27.02.2015* *Makalenin Türü: Type of article (Araştırma – Uygulama / Research - Application)* *Çıkar Çatışması / Conflict of Interest: Yok / None* *“Etik Kurul Raporu Yok - None of Ethics Committee”*

ULUSLARARASI HAKEMLİ TASARIM VE MİMARLIK DERGİSİ
INTERNATIONAL REFEREED JOURNAL OF DESIGN AND ARCHITECTURE

Ocak / Şubat / Mart / Nisan 2015 Sayı: 04 Cilt: 02 İlkbahar
January / February / March / April 2015 Issue: 04 Volume: 02 Spring
ID:47 K:41

www.mtddergisi.com

(ISO 9001-2008 Belge No: 12879 & ISO 14001-2004 Belge No: 12880)

GİRİŞ

Günümüzde gittikçe önemli bir kavram haline gelen kültürel peyzaj kavramı, peyzajların sahip olduğu değeri anlamak ve değerlendirmek açısından önem taşımaktadır. Hızlı bir şekilde değişim gösteren kentlerde kültürel peyzaj özelliği taşıyan alanların saptanması, bu alanlara ilişkin envanterin oluşturulması ve değişimin izlenmesi; karar verme, politika oluşturma ve peyzaj yönetimi süreçlerinde güvenilir verinin sağlanması bakımından oldukça önemli ve gereklidir (Antrop, 2004).

Kentlerde sadece tarihi yapıyı korumak yetmez, aynı zamanda mekânlar çevreleri ile birlikte korunmalı ve gelecek kuşaklara aktarılmalıdır. Tarihi eserler öğretici olmalarının yanı sıra turizme yaptıkları katkıları ile de değerlendirilerek planlanmalı ve tasarlanmalıdır (Bozhüyük, 2007). Bu gerçekten hareketle yapılan çalışmada, sahip olduğu zenginlikleri ile “Tarih Başkenti” olarak nitelenen Çanakkale kentinin kültürel peyzaj değerleri analiz edilmiş ve envanteri hazırlanmıştır.

Çalışma Çanakkale kenti imar sınırları içinde yürütülmüş olup, alanda henüz farklı kültürlerin izlerinin kent mekânlarında mevcut olduğu, ancak bazı alanların korunamayarak metruk durumda bulunduğu belirlenmiştir. Özellikle turizm ve rekreasyonel değeri olan tarihi ve kültürel peyzaj potansiyelinin nitelikleri tespit edilerek kent haritası üzerine işlenmiştir. Bu çalışma ile kentin planlanmasında ve mekân tasarımlarında ilgili kurumlara yön gösterici olunması hedeflenmiştir.

Kültürel Peyzaj Kavramı

Kültürel peyzaj kavramı ilk olarak 1920’lerde aslında fiziki coğrafyacı olan Carl Ortwin Sauer tarafından kullanılmıştır. Sauer, herhangi bir bölgede, bir kültürün doğal peyzaj üzerine değişiklik yapmak için çalıştığını ve o bölgeyi bir kültürel peyzaj haline getirdiğini iddia etmiştir (Mitchell, 2003). Antrop (2005) ise kültürel peyzajı; “alanın kullanım biçimi ve mekânsal yapısının, değişen toplumsal talepleri karşılamak amacı ile yeniden düzenleme sürecinin bir sonucudur” olarak tanımlamıştır. Uluslararası Doğa Koruma Birliği (IUCN) tarafından yapılan kültürel peyzaj tanımı ise şöyledir: “Kültürel ve doğal kaynakları ve bu bağlamda yaban hayatı ve evcil hayvanları içeren, tarihi bir olay ve bir etkinlikle birlikte olan ya da çeşitli kültürel ve estetik değerler sergileyen coğrafi alanlar” (Karaca, 2008).

Tarihi çevre ise kendi başlarına anıt olmayan, fakat bir arada tarihi, geleneksel, görsel değerler taşıyan kasabaların, kentlerin kendilerine özgü karakterlerini yaratan tüm öğelerin bir arada değerlendirildiği çevre olarak tanımlanır (Mumcu, 2009). Tarihi çevre, tarihi perspektif içinde geçmişin doğal ve kültürel varlıklarını günümüze getiren, geçirdiği tüm evrelerin büyük bir kısmının izlerini taşıyan çevredir (Yazgan ve Erdoğan, 1992; Mumcu, 2009). Avrupa Kültürel İşbirliği Konseyi’nin “Avrupa Kültürel Mirasının Envanteri” çalışmasında yaptığı tarihi çevre tanımı ise şöyledir: “Doğal ya da kişi tarafından oluşturulan, bütünlüğü ve artistik, estetik, tarihsel, etnografik, bilimsel, edebi veya

efsanevi özellikleri ile korunması ve değerlendirilmesi gereken bütünlerdir” (Özyaba, 1999).

Kentlere kişilik veren, kentin yaşam mekânlarına dördüncü boyutu (zaman boyutunu) kazandıran tarihi çevrelerdir. Tarihi çevreler, fiziksel homojenlikleri, tarihi geçmişleri, kültürel, sosyal, ekonomik, arkeolojik ve estetik değerleri ile korunması ve değerlendirilmesi gereken kent dokularını ve yapı gruplarını içinde barındıran alanlardır (Doratlı ve Önal, 2000; Koçan, 2010). Uzun bir zaman süreci içinde şekillenmiş olan tarihi çevreler aracılığı ile toplumların sosyo-kültürel yapıları, ekonomik durumları, gelenek-görenekleri, yönetim şekilleri, dini inançları, teknoloji düzeyleri gibi detaylar hakkında bilgi sahibi olmak mümkündür (Kuter, 2007). Kent merkezlerindeki tarihi mekânlar, kentsel arazi değerinin artması, tarihi mekânların kentsel konumlarının değerli olması ve ortaya çıkan yeni kentsel mekân ihtiyaçları için elverişli olmaları nedeniyle daha önemli hale gelmişlerdir. Bu durum tarihi alanların ve yapıların işlev değiştirerek yeniden kullanılmasını gerekli kılmaktadır. Tüm dünyada tarihi çevreler özenle yaşatılmakta, gelecek nesillere aktarılmaktadır. Planlı olarak gelişmiş ancak zamanla yıpranmış ve işlevlerini yerine getiremeyen tarihi mekânlar korunarak, restore edilip yeniden işlev kazandırılabilir ve değerli hale getirilebilir (Koçan, 2011).

MATERYALVE YÖNTEM

Bu araştırmanın ana materyalini Çanakkale kent merkezi ve orada yer alan kültürel peyzaj değerleri oluşturmaktadır (Şekil 1).

Şekil 1. Çanakkale İli ve İlçelerinin Konumu (URL, 2)

Çanakkale İli ve çevresi, üç ayrı kültür ve medeniyet bölgesinin hem yaklaşma hem de sınır noktasında yer almaktadır. Bu üç bölgenin yaklaşma dönemlerinde kent tarih içinde deniz ticaret yollarının kontrol noktası özelliği taşımıştır. Bu önemine bağlı olarak “Erken Bronz Çağı”ndan bu yana önemli bir yerleşim yeri olmuş, kavimlerin geçiş ve barış zamanlarında da tampon bölge görevi görmüştür (Yaşar, 2006). Kentin sahip olduğu bu kültürel mirastan günümüze yansıyan en önemli özellikler; binaların yapı özellikleri, sokakların şekillenmesi ve kentsel yaşam özellikleridir. Tüm bu özellikler kentin kültürel peyzaj dokusunun şekillenmesini sağlayan ana materyallerdir. Çalışmada doğrudan ya da dolaylı olarak ilgili yerli ve yabancı literatürler, araştırma alanında yapılan inceleme ve gözlemler sonucu alınan notlar, çekilen fotoğraflar, konu ile ilgili kurumlar ve üniversitede çalışan kişiler ile yapılmış sözlü görüşmeler, ilgili görsel ve yazılı kaynaklar,

ULUSLARARASI HAKEMLİ TASARIM VE MİMARLIK DERGİSİ
INTERNATIONAL REFEREED JOURNAL OF DESIGN AND ARCHITECTURE

Ocak / Şubat / Mart / Nisan 2015 Sayı: 04 Cilt: 02 İlkbahar
January / February / March / April 2015 Issue: 04 Volume: 02 Spring
ID:47 K:41

www.mtddergisi.com

(ISO 9001-2008 Belge No: 12879 & ISO 14001-2004 Belge No: 12880)

Çanakkale Kenti'nin Tarihi Gelişimi

Eski çağlarda *Hellespontos* ve *Dardanelles* olarak anılan Çanakkale M.Ö. 3000 yılından beri yerleşim alanı niteliğini korumuştur. Dardanelles Troya'nın mitolojik atalarından Dardanos'tan türetilmiş Antik Çağ'daki adıdır. Hellespontos ise mitolojiye dayanmaktadır (URL, 3). Yörenin en eski halkı Beşiktepe ve Kumtepe yerleşmelerinden bilinen Kalkolitik dönemin yerli halkıdır. Bunları, İ.Ö. 3000'lerden 1200'lere kadar Troya halkı izlemektedir. Bundan sonra sırasıyla Troya savaşları ile Akalar, Ege göçleri ile çeşitli kavimler gelmiştir ve en son bölge Türk beylerine bırakılmıştır (URL, 4). Fatih Sultan Mehmet'in Kale-i Sultaniye'yi (Çimenlik Kalesi) 1462-63 yıllarında yaptırmayla kent, 'Çanak Kalesi' adı ile anılmış ve kale bölgesi merkez olmuştur (Uzel, 1973) (Şekil 3).

Şekil 3. Osmanlı Döneminde Kale ve Yakın Çevresi (URL, 3)

Askeri Deniz Müzesi olarak kullanılan kale ve yakınında inşa edilen Fatih Camisi günümüzde de kullanılmaktadır. Kentin kuruluşunu takip eden dönemde Müslüman, Rum, Musevi ve Ermeni

mahalleleri kurularak kuzeyden doğuya doğru çarşı mahallesi (günümüzde de hala kullanılan aynalı çarşı) ve Sarıçay kenarında ise küçük sanayi gelişim göstermiştir (URL, 3). Aynı zamanda Boğaz ticareti ve liman kenti olması nedeni ile kente ticari atışelikler ve fahri konsolosluklar gelmesi ile kültürel çeşitlilik sürekli artmıştır (URL, 5) (Şekil 4).

Şekil 4. Çanakkale Kenti ve Limanının 18. yy daki Günümü (URL, 3)

Çanakkale savaşı sonrasında kent nüfusu çok-faklılaşma yaşamış ve Cumhuriyet'le birlikte kendine yeniden çeki düzen vermeye çalışmıştır. Kent planı 1949 yılında yapılarak Cumhuriyet Meydanı düzenlenmiş, 1970'li yılların ortalarında ve 1980'lerin ilk yarısında büyüme atakları yapılmıştır (URL, 3).

Erten (2006), kent rantının keşfi ve kentin büyüme-ye başlamasını 1984-1995 yıllarında başladığını belirtmektedir. Çanakkale ilinde nüfus 1927-2000 yılları arasında çok hızla artmıştır (Yaşar, 2006). Kentte üniversitenin 1992 yılında kurulması ile günümüze kadar bu artış devam etmektedir.

ULUSLARARASI HAKEMLİ TASARIM VE MİMARLIK DERGİSİ
INTERNATIONAL REFEREED JOURNAL OF DESIGN AND ARCHITECTURE

Ocak / Şubat / Mart / Nisan 2015 Sayı: 04 Cilt: 02 İlkbahar
January / February / March / April 2015 Issue: 04 Volume: 02 Spring
ID:47 K:41

www.mtddergisi.com

(ISO 9001-2008 Belge No: 12879 & ISO 14001-2004 Belge No: 12880)

Çanakkale Kenti Kültürel Peyzaj Özellikleri

Kent merkezinde tarihi nitelik taşıyan, Cumhuriyet öncesi dönemin yapısal özelliklerini barındıran mekânların olduğu bölge kentsel sit olarak koruma altına alınmıştır. Bu bölgedeki tarihi sivil mimarlık örneğini yansıtan yapıların çoğu Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu tarafından tescillenmiştir. Çanakkale Belediyesi tarafından 2011 yılında projelendirilerek kentin önemli cadde ve sokaklarında yenileme çalışmaları yapılmıştır. Öncelikle alt yapı onarımı yapılmış daha sonra da Tarihi Çarşı caddesinde olduğu gibi tarihi nitelikli alanların aslına uygun onarımı yapılmıştır. Bu arada tarihi nitelikli yapılar tescillenmiş ve restore çalışmalarına başlanmıştır. Ancak halen birçok alan harabe durumda kullanılamaz haldedir ve tarihi yapılar yıkılmaktadır. Etkin olarak kullanılan ve restore çalışmaları yürütülen kentin kültürel peyzaj özelliklerini yansıtan yapılar aşağıda verilmiştir.

Kültürel Yapılar:

- Hamam
- Saat Kulesi
- Yalı Hamamı
- Mustafa Efendi Şadırvanı
- Aynalı Çarşı
- Büyük Hamam
- Panayır Yeri
- Eski Kilise
- Korffman Kütüphanesi
- Kent Müzesi

- Yalı Hanı
- Truva Atı
- İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü/Güzel Sanatlar Sergi Salonu
- Arkeoloji Müzesi

Doğal Varlık:

- Manolya Ağacı
- Halk Bahçesinde Yer Alan Tescilli Ağaçlar
- Panayır/Pazar Yerinde Yer Alan Tescilli Ağaçlar

Anıt ve Abideler:

- Atatürk Anıtı
- Atatürk Büstü
- İnönü Heykeli
- Piri Reis Heykeli

İdari Yapılar:

- Vali Konağı
- 18 Mart İlköğretim Okulu
- Sahil Sıhhiye Denetleme
- Cumhuriyet İlköğretim Okulu
- İstiklal İlköğretim Okulu
- Veteriner Müdürlüğü
- Valilik
- Merkez Komutanlığı
- Ticaret Lisesi
- Endüstri Meslek Lisesi
- Hastane Kalıntısı
- Tekel Müdürlüğü

ULUSLARARASI HAKEMLİ TASARIM VE MİMARLIK DERGİSİ
INTERNATIONAL REFEREED JOURNAL OF DESIGN AND ARCHITECTURE

Ocak / Şubat / Mart / Nisan 2015 Sayı: 04 Cilt: 02 İlkbahar
January / February / March / April 2015 Issue: 04 Volume: 02 Spring
ID:47 K:41

www.mtddergisi.com

(ISO 9001-2008 Belge No: 12879 & ISO 14001-2004 Belge No: 12880)

Mezarlar:

- Şehir Mezarlığı
- İngiliz/Fransız Mezarlığı

Dinsel Yapılar:

- Kayserili Ahmet Paşa Camii
- Kurşunlu Camii
- Tıflı Camii
- Fatih Camii
- Yalı Camii
- Havra
- Necippaşa Camii
- Şehitler Camii

Askeri Yapılar:

- Çimenlik Kalesi

- Hamidiye Tabyası

Şehitlik:

- Hastane Bayırı Şehitliği
- Hamidiye Şehitliği

Sivil Mimari Örnekler

Kültürel Yeşil Alanlar:

- Halk Bahçesi
- 500. Yıl Parkı
- Özgürlük Parkı
- Sarıçay

Çanakkale kent peyzajında önemli etkileri olan kültürel kaynak değerleri, çalışma ekibinde yer alan uzmanlar tarafından planlama çalışmalarında kısa dönemde hedeflere ulaşılmasını sağlayan SWOT analizi ile değerlendirilmiştir(Tablo 1).

Tablo 1. Çanakkale Kentine Yönelik Kültürel Peyzaj GZFT (SWOT) Analizi

Güçlü Yönler	Zayıf Yönler
<u>Koruma alanları</u> -Kent içi ve yakın çevresinde koruma alanları varlığı -Tarihi sit alanlarına yönelik bazı alanlarda yenileştirme ve sağlıklılaştırma çalışmalarının yapılması -Korumaya yönelik resmi-sivil toplum kuruluşların ve meslek odalarının bulunması -Koruma amaçlı planların hazırlanması <u>Tarihi arkeolojik mimari ve alanlar</u> -Kentsel alanda tarihi yapı ve alanların varlığı -Kent içindeki tarihi arkeolojik mekanlara yönelik tanıtım ve simgelerin yer alması -Geleneksel arkeoloji günleri etkinliklerinin yapılması	<u>Koruma alanları</u> -Kentsel koruma alanlarının yönetimi kurumların ortak çalışmalarının olmaması -Koruma anlayışı konusunda toplum tabanına ulaşabilen bilinçlendirimin olmaması -Koruma alanlarında yeterli önlemlerin alınmaması <u>Tarihi arkeolojik mimari ve alanlar</u> -Kent tarihi kültürel kaynaklarından rekreasyonel olarak yararlanılmaması -Tarihi yapıların günümüze ihtiyaç ve olanakların göre restorasyon ve kullanımının yeterince yapılmaması -Kent içinde dağınık halde bulunan yapı ve mekanların tanıtımı ve bu alanlara yönlendiriminin yetersizliği -Kent merkezinde yanlış yapılaşma

ULUSLARARASI HAKEMLİ TASARIM VE MİMARLIK DERGİSİ
INTERNATIONAL REFEREED JOURNAL OF DESIGN AND ARCHITECTURE

Ocak / Şubat / Mart / Nisan 2015 Sayı: 04 Cilt: 02 İlkbahar
January / February / March / April 2015 Issue: 04 Volume: 02 Spring
ID:47 K:41

www.mtddergisi.com

(ISO 9001-2008 Belge No: 12879 & ISO 14001-2004 Belge No: 12880)

-Kaçak yapılaşmanın olmaması

-Yapı denetimlerinin yapılması

Dini yapılar

-Kent merkezinde farklı dini yapılarınvarlığı

Çevresel faktörler

-Atık su arıtmalarının yapılması

-Rüzgar enerjisinden yararlanılması

-Boğaz ve kıyıl alan varlığı

-Her türlü ulaşımınkurulmuşolması

-Doğal gaz kullanımının yaygınlaşmaya başlaması

-Kent kritik noktalarının kameralar ile izlenmesi

Sosyo-ekonomi, el sanatları

-Uluslar arası liman varlığı

-Üretimkaynaklarınınzenginliği

-Seramik gibi özel, yöresel, kaynaklarınvarlığı

-Yöreselürünlereyönelikgirişimciliğininolması

-Küçük el zanaatlarında farklı olanaklarınvarlığı

-Yöresel kaynakların turizme potansiyel yaratması

-Kıyasal olanaklarınolması

-Kent yakınında termal kaynakların varlığı

-İklimsel avantajlar

-Kadıngirişimcilerinolması

Sosyo-kültürel faaliyetler

-Kent insanında hoşgörü düzeyinin yüksek olması

-Üniversite varlığının kültürel çeşitlilik sağlaması

-Kadınlara yönelik fırsatlarınyaratılması

-Kültürel festivallerin, bienal, sergi, sanatsal faaliyetlerin düzenlilvarlığı

Tarım

-Tarımsal faaliyetlerin çeşitli ve devamlı olması

-Yöreselürünleriniyetiştirilmesi

-Yöreselpazarlarınvarlığı

-Geleneksel tarım ve ürün işleme olanaklarınınyaşatılması

-Doğal (yabani)bitki ve tıbbi bitkilerin pazarlanması

Eğitim

-Eğitim düzeyinin yüksek olması

-Yeni gelişim alanlarının geleneksel kent dokusuna baskı yapması

-Konut yapımı ve ilgili sektörlerde kalite yetersizliği

Dini yapılar

-Farklı dinlerden olan yapılarınişlevlerini yitirmesi

-Mevcut tarihi camilerin çevre tasarımlarının iyi olmaması, tanıtım ve çekicilikyaratılmaması

Çevreselfaktörler

-Doğal afet teşkilatlanma ve önlemlerinde yetersizlikler

-Çevre ve kirlilik yönetiminde yetersizlikler

-Rüzgarkoridorları ve hava sirkülasyonuna dikkat edilmemesi

-Temiz enerji kaynaklarının yeterince kullanılmaması

-Güvenlik yetersizliği

-Kent ve sahile yönelik yeni tasarımların kent kimliğini yansıtmaması

-Yeşil alan kullanımlarının yetersizliği ve estetik olmayışı

-Rekreasyon alanlarının yetersiz olması

-Mahalle ölçeğinde park ve spor alanlarısayısı ve niteliğinin yetersiz olması

-Kentte yeterli aydınlatma olmaması

Sosyo-ekonomi, el sanatları

-Uzun vadeli ekonomik gelişimpolitikasıolmaması

-Yabancı yatırım olmaması

-Küçük işletmecilerin kısıtlı olanaklara sahip olması

-Üretimde verim artışı ve standardizasyon yetersizliği

-Girişimcilik çalışmalarınınıkısıtlıolması

-İleri teknoloji, yönetim, bilişim, tasarım yetersizliği

-Kadın girişimcilerin yeterli desteklenmemesi

-Bölgecoğrafyasının ticari bağlantılarınıkısıtlaması

-Yeni istihdam alanlarının olmaması, işsizlik

-Makine sanayi ve yan sanayinin yetersizliği

-Turizm hareketliliğinin kente yeterince yansımaması

-Toplu taşıma sisteminin yetersiz olması

-Ulaşım sisteminde kesiklikler ve nüfusa yetersiz kalması

-Kaynaklara yönelikenvanterinyetersizliği

Sosyo-kültürel faaliyetler

-Yurt dışından gelenler için yabancı dil bilgisi yetersizliği

-Engellilere yönelik kent yaşamını kolaylaştıran tasarım veya projelerin yetersizliği

-Yaşlı, bakıma muhtaç ve yalnızlara yönelik hizmetlerin yetersizliği

ULUSLARARASI HAKEMLİ TASARIM VE MİMARLIK DERGİSİ
INTERNATIONAL REFEREED JOURNAL OF DESIGN AND ARCHITECTURE

Ocak / Şubat / Mart / Nisan 2015 Sayı: 04 Cilt: 02 İlkbahar
January / February / March / April 2015 Issue: 04 Volume: 02 Spring
ID:47 K:41

www.mtddergisi.com

(ISO 9001-2008 Belge No: 12879 & ISO 14001-2004 Belge No: 12880)

- Üniversitenin olması ve sürekli gelişimi
- Üretim sürecine katılmayan vasıfsız kişilere yönelik eğitim programlarının olması.
- Yerel yönetimin sanatsal eğitime olanak tanınması
- Kamusal olarak tüm kurumların bulunması
- Kente yönelik tanıtım eksikliği
- Estetik kaygı ve tasarımdan yoksun mekanlar ve yapılaşmalar
- Fuar, festival, sergi, konser, bienal vb. alanların yetersizliği

Tarım

- Tarım alanlarının yerleşime açılması
- Tarımdan yeterli gelir elde edilememesi, pazarlama sorunu

Eğitim

- Tarihi kültürel yönde organizasyon ve eğitimlerin yetersizliği
- İs gücündetecrübeli, kalifiye eleman yetersizliği
- Özel sektörün sanat ve spor eğitimine yeterli yatırım yapmaması
- Üniversite ile diğer kurum bağlantılarının iyi olmaması
- Yabancı dil eğitiminin yetersiz ve pahalı olması
- Aileye yönelik merkezlerin eğitim faaliyetlerinin yetersizliği

Fırsatlar	Tehditler
<u>Koruma alanları</u>	<u>Koruma alanları</u>
-Kentte tarihi-kültürel dokusu korunmuş bazı bölgeler bulunması	-Kültürel açıdan zengin alanların kontrolsüz kullanımı
-Kent içi kıyısal alanın korunmuş olması	-Kentsel kıyı alanında trafiğin gittikçe yoğunlaşması
<u>Tarihi mimari ve alanlar</u>	<u>Tarihi mimari ve alanlar</u>
-Kent içinde tarihi mimari alanların günümüz şartlarında kullanım talebinin olması	-Düzensiz ve plansız yapılaşma ve ortaya çıkan yerleşim alanları
-Kent tarihi sit alanının sürekli ziyaretçisinin olması	-Tarihi sit bölgesinde potansiyel taşıyan boş yapıların bulunması
<u>Dini yapılar</u>	-Kent merkezinde tarihi sokakların yenilenmesinin ve genişletilmesinin zorluğu
-Tarihi nitelikli yapıları kullanan kitlenin bulunması	<u>Dini yapılar</u>
<u>Çevresel faktörler</u>	-Dini yapıların orijinal dokularını kaybetmeleri
-Bölgenin İstanbul'a ve Avrupa'ya yakın olması	<u>Çevresel faktörler</u>
-Yeni ulaşım planlamaları yapılması	-Boğaza, özellikle uluslararası kullanımda atıkların bırakılması
<u>Sosyo-ekonomi, el sanatları</u>	-Deniz kirlenmesi ve deniz ürünlerinin azalması
-Odun dışı orman ürünleri	-Tankerlerin ve yüksek tonajlı gemilerin boğazdan geçmesi
-Deniz ürünleri	-Doğal felaketlere (seller, fırtınalar, depremler) karşı yeterli tedbir alınmaması
-Ziraat ve el sanatları	-Özel araç sahiplerinin artması ve ulaşım olanaklarının yetersiz kalması

ULUSLARARASI HAKEMLİ TASARIM VE MİMARLIK DERGİSİ
INTERNATIONAL REFEREED JOURNAL OF DESIGN AND ARCHITECTURE

Ocak / Şubat / Mart / Nisan 2015 Sayı: 04 Cilt: 02 İlkbahar
January / February / March / April 2015 Issue: 04 Volume: 02 Spring
ID:47 K:41

www.mtddergisi.com

(ISO 9001-2008 Belge No: 12879 & ISO 14001-2004 Belge No: 12880)

- Ev pansiyonculuğu olanaklarının olması
- Yakın çevrede ekoturizm ve treking olanağı olması
- Kent hızlı gelişiminde yerli yeni yatırımcıların bölgeyi tercih etmesi
- Uluslar arası kültürel ve tarihi öneminden dolayı yurt dışı turistlerin kültür turizmi için bölgeyi tercih etmesi
- Avustralya, Yeni Zelanda ve Almanya ile kültürel ilişkilerin bulunması
- Projelere destek verilmesi, üniversitenin bu yönde gelişimi
- Sosyo-kültürel faaliyetler
- Kalite konusunda toplumsal bilincin oluşması
- Festival ve sanatsal etkinliklerin olması
- Demografik olarak kültürel çeşitliliğin artması
- Üniversite ve tıp fakültesinin sürekliliği
- Bölgenin tarihi özelliğinden dolayı yerli ve yabancı ziyaretçilerin sürekli bulunması
- Kültürel aktiviteler için kullanım talebinin olması
- Tarım
- Yöresel üretimin yurt dışından ve büyük kentlerden talep edilmesi
- Eğitim
- Bilim ve teknoloji politikası uygulayan kurumların var olması
- Gelişime açık ve sürekli büyüyen bir yapısının olması

- Kent merkezinde otopark yetersizliği
- Limanın kent merkezinde olması ve trafiği aksatması
- Yeterli alt yapı olanakları olmaksızın yapılaşmanın artması
- Sosyo-ekonomi, el sanatları
- Uluslar arası ticaret stratejisinin olmaması
- Yerel iş sektörlerinin yeterli hizmet verememesi ve hizmet kalitesinin düşüklüğü
- Özel sektörde uzun vadeli gelişim planı ve stratejik planlamaların yapılmaması
- Sosyo-kültürel faaliyetler
- Genç nüfusun iş olanaklarının ve sosyal yaşamın sınırlı oluşundan dolayı göç etmesi
- Kentin yerli nüfusunun büyük kentlere göç etmesi ve dış göçün hızlanması
- Tarım
- Tarımda yabancı tohumun kullanılması
- Tarımsal eğitimlerin yetersiz olması
- Ekonomik nedenlerle özellikle genç kırsal nüfusun göç etmesi
- Eğitim
- Kırsal alanlarda eğitim olanaklarının kısıtlı olması

Çanakkale, tarihin çok eski dönemlerinden itibaren farklı uygarlıklara ev sahipliği yapması nedeni ile tarihi ve kültürel açıdan çok zengin bir kenttir. Yapılan analizde kentin doğal, ekonomik, sosyal yönden çok zengin kaynaklara sahip olduğu ve bu

kaynakların kent gelişimi açısından geniş fırsatlar yarattığı belirlenmiştir. Ancak bölge doğal yapısının yeterince korunamaması ve kent planlamasının mevcut doğal-ekolojik özellikler dikkate alınarak yapılmaması, kent gelişiminde en önemli zayıflık

ULUSLARARASI HAKEMLİ TASARIM VE MİMARLIK DERGİSİ
INTERNATIONAL REFEREED JOURNAL OF DESIGN AND ARCHITECTURE

Ocak / Şubat / Mart / Nisan 2015 Sayı: 04 Cilt: 02 İlkbahar
January / February / March / April 2015 Issue: 04 Volume: 02 Spring
ID:47 K:41

www.mtddergisi.com

(ISO 9001-2008 Belge No: 12879 & ISO 14001-2004 Belge No: 12880)

olarak belirlenmiştir. Kent gelişimini etkileyen en önemli parametre olan kent ekonomisi, Çanakkale kentinin sağlıklı ve yaşanabilir kent olması yönünde değerlendirilememiştir. Kentin en önemli dinamik ekonomik gücü olan turizm geliri kent ekonomisine geri dönüşüm yapamamıştır. Tarım, kentlinin en önemli gelir kaynağı olması yanı sıra tarımsal alanların hızla daralması ve kentin coğrafi konumu nedeni ile ulaşım güçlüğü yaşaması, bu gelirin zamanla düşmesine neden olmuştur. Bu doğrultuda kent nüfusu hem kırsaldan yerleşenlerle hem de Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi'nin hızla büyümesine paralel olarak artış göstermiştir. Kentin sosyal ve kamusal kaynaklarındaki zayıflıklar da zamanla hem doğal alanlar hem de kent gelişimi açısından önemli tehditler oluşturmuştur. Kent tarihinde yaşanan olaylara bağlı olarak kent nüfusunun nitelik ve nicelik açısından sürekli değişim göstermesi, kullanım alanlarında Çanakkale kentinde yaşanan nüfus hareketlilikleri sosyo-ekonomik olarak kent karakterinin estetik ve fonksiyonel olarak kalitesinin artmasını sağlayamamıştır. Kentin sahip olduğu kültürel değerlerin korunabilmesi onların yeterince tanıtılarak sahiplenilmesine bağlı olacaktır. Bu nedenle kentin kültürel peyzaj karakterini oluşturan mekân ve bölgeler kent

imar haritasına işlenmiştir. Bu alanların günümüz ihtiyaçları doğrultusunda kullanılabilmesi ve kent kimliğinin bölge kaynakları doğrultusunda estetik olarak işlev kazanabilmesi için aşağıda belirtilen önerilerde bulunulmuştur.

Kent kimliği açısından alanın bütün olarak yapıları, mekânları ve açık alanlarının tarihi kimliğini yansıtacak şekilde tasarlanması gereklidir. Kentte yaşayanların bu bölgenin önemini daha yakından hissetmeleri, bilgi edinmeleri, gelecek kuşaklara bunları taşımaları ve kente gelenlerin de bu değerleri tanımaları için kent tarihi ve kültürünün canlı tutulması, günümüz ihtiyaçlarına göre değerlendirilmesi ve yaşatılması zorunludur.

Kent merkezindeki tarihi bölge ve yapılar kentsel sit ilan edilmiş ve koruma altına alınmıştır. Çanakkale Belediyesi, bu alanda 2011 yılında alt yapı, bakım onarım çalışmalarında bulunmuştur. Ancak kentin eski çarşı (yukarı çarşı) bölgesi ve Sarıçay bölümünde harabe halinde kalmış yapı ve sokaklar hala mevcuttur. Bu alanlar hem güvenli değildir hem de estetikten yoksun bir görüntü sergilemektedirler (Şekil 6). Bu yapılardan bazıları sanatsal atölye ve sivil toplum kuruluşu binası olarak değerlendirilmiştir, ancak alan bir bütün olarak işlevlendirilerek tasarlanmalıdır.

**Şekil 6. Tarihi Kentsel Çanakkale Alanın-
dan Bazı Örnekler (2013)**

Tarihi Çanakkale sokakları parke taşlardan yapılmış olup oldukça dardır. Bu sokakların yayalaştırılarak yenileme projelerinin hazırlanması ve kentlinin hizmetine sunulması bir zorunluluktur.

Çanakkale'nin en önemli kent parkı niteliğindeki alanı olan Halk Bahçesi kentlinin en yoğun kullandığı alandır ancak doğru ve yeterli bakım çalışmaları yapılmamaktadır. Tarihi nitelik taşıyan koruma altındaki ağaçların gerekli bakımları yapılmalı ve alan kentlinin doğa ile bütünleşmesini sağlayacak şekilde botanik bahçesi niteliği verilerek yeniden ele alınmalıdır (Erduran vd, 2008).

Kentsel yeşil alanların bütün bu özellikleri sağlayacak şekilde kentte dağılım ve düzeni göz önüne alınarak; imar planlarında yeşil alan olarak görülen alanların bütüncül bir yeşil sistemi oluşturması rekreasyonel kullanımında kalite ve miktarı da arttıracaktır. İmar planında "Özgürlük Parkı", "Atatürkçü Düşünce Derneği Ağaçalandırma Alanı", Esenler Mahallesi'nde ve yeni yerleşim

yerlerinde yer alan mahalle arası yeşil alanlar, hava alanı yolu yeşil alanı, spor alanları çevresinde ayrılmış alanlar ve Sarıçay çevresindeki açık alanların birçoğu şu anda yeterli nitelikte yeşil alana sahip değildir (Erduran ve Dilek, 2008).

Kent içinde imar haritasında belirtilen birçok savaş alanı ve şehitlik de mevcuttur. Bu alanların kent rekreasyon ve turizmne katkı sağlamaları ve sosyal alan olarak değerlendirilebilmeleri için hem tasarımlarının yenilenmesi hem de bu alanlarda bazı organizasyonlar düzenlenmesi gereklidir. Çimenlik Kalesi bu alanların en önemlilerinden biridir ve bazı sosyal etkinlikler için kullanılmaktadır. Kıyıda yer alan bu alan kent kordon hattına dahil edilerek tarihi koruma alanı olarak değerlendirilmelidir.

Çanakkale kıyı bandı güneye doğru uzatılarak Sarıçay ile birleştirilmelidir. Günümüzde araç trafiğini karşıya taşıyan bir köprü yapılmıştır. Ancak burada yayalar için uygun bir yürüme alanı bırakılmamıştır. Mevcut kordon, Çimenlik Kalesi'nden kontrollü geçilerek Sarıçay üzerinden yeni kordondan Kolin Otel'e kadar yürüyüş imkânı vererek devam ettiği takdirde 4,850 km.lik bir yürüyüş yolu daha kazanılabilecek, böylece kordon uzunluğu yaklaşık 6,250 km. ye ulaşacaktır. Bu bölüme kültür park niteliği kazandırılarak alanda Çanakkale'nin yerel kültürünün yansıtıldığı işlevlere yer verilebilir ve birçok rekreasyonel aktivite yapılabilir.

ULUSLARARASI HAKEMLİ TASARIM VE MİMARLIK DERGİSİ
INTERNATIONAL REFEREED JOURNAL OF DESIGN AND ARCHITECTURE

Ocak / Şubat / Mart / Nisan 2015 Sayı: 04 Cilt: 02 İlkbahar
January / February / March / April 2015 Issue: 04 Volume: 02 Spring
ID:47 K:41

www.mtddergisi.com

(ISO 9001-2008 Belge No: 12879 & ISO 14001-2004 Belge No: 12880)

Çanakkale kentinde bulunan rekreasyon alanlarının en önemli sorunlarından biri de, bitkisel ve yapısal bakım hizmetlerinin yeterince yapılmamasıdır (Erduran ve Dilek 2008). Kıyı ve boğaz kenti olan Çanakkale'nin kordon tasarımı kent bütünü dikkate alınarak tekrar ele alınmalı, yapısal ve bitkisel tasarımı kentlinin ihtiyaçlarının yanı sıra bölge iklim şartları da dikkate alınarak yenilenmelidir.

Çanakkale kentsel alanı tüm ilin sahip olduğu kültürel değerlerin tanıtımının yapıldığı bir kent kimliğine kavuşturulmalıdır. Günümüzde Çanakkale'ye diğer illerden hatta Avustralya'dan gelenler sadece savaş

alanlarını ve Truva'yı gezerek dönmekte, kenti tanımamaktadır. Kent açık alanlarında kültür park şeklinde tasarımlar oluşturulması tanıtım yönünde etkili olacaktır. Aynı zamanda kent bütününde yer alan tüm tarihi arkeolojik değerlerin tanıtımı ve haritası çıkarılarak kenti gezenlere bilgi verilmeli ve böylece kent turistler için bir cazibe noktası olmalıdır.

Kent merkezinde yer alan kültürel değerler Şekil 7'de harita üzerinde gösterilerek tanıtımları yapılmıştır.

ULUSLARARASI HAKEMLİ TASARIM VE MİMARLIK DERGİSİ
INTERNATIONAL REFEREED JOURNAL OF DESIGN AND ARCHITECTURE

Ocak / Şubat / Mart / Nisan 2015 Sayı: 04 Cilt: 02 İlkbahar
January / February / March / April 2015 Issue: 04 Volume: 02 Spring
ID:47 K:41

www.mtddergisi.com

(ISO 9001-2008 Belge No: 12879 & ISO 14001-2004 Belge No: 12880)

Teşekkür

Bu yayın; “Çanakkale Kenti Kültürel Peyzaj Değerlerinin Belirlenmesi” konulu, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Koordinasyon Birimi’nin 2011/047 numaralı araştırma projesinden üretilmiştir.

KAYNAKLAR

ANTROP, M., (2004). “Landscape Change And The Urbanization Process In Europe”, Landscape And Urban Planning, No (67); 9-26

ANTROP, M., (2005). “Why Landscapes Of The Past Are Important For The Future”, Landscape And Urban Planning, No:(70); 21–34

BOZHÜYÜK, Z.R., (2007). “Erzurum Kent Merkezindeki Bazı Tarihi Yapı ve Çevreleri Üzerine Görsel Etki Değerlendirmesi”, Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, 3,4,5,17,18 s., Erzurum

ÇANAKKALE BELEDİYESİ, (2011). “Belediye Resmi Belgeleri”, İmar Dairesi, Çanakkale. <http://www.canakkale.bel.tr>

DİKMEN, A.Ç, SARAÇOĞLU, E., DURUCAN, Z, DURAK, S., SARIOĞLU, K., (2011). “İllerin Çevre Durumu Çanakkale”, Türkiye Çevre Durum Raporu 2011, Altan Matbaacılık, Ankara

DORATLI, N., ÖNAL, S., (2000). “Tarihi Çevrelerde Kentsel Tasarım Stratejileri: Lefkoşa Arap Ahmet Bölgesi Canlandırma Projesinin

Stratejik Yaklaşımlar Açısından Değerlendirilmesi”, Mimar Sinan Üniversitesi 1. Kentsel Tasarım Haftası, 167 s., İstanbul

ERDURAN, F., DİLEK, F., (2008). “Çanakkale Kentsel Rekreatyon Olanakları ve Öneriler”, Çanakkale Kenti Çevre Sorunları Sempozyumu, 5-6 Haziran. 224-234, Çanakkale

ERDURAN, F., KABAŞ, S., GÜNAL, İ., (2008). “Çanakkale Halk Bahçesi Bitkisel Potansiyeli ve Alınması Gerekli Önlemler”, Çanakkale Merkezi Değerleri Sempozyumu, 25-26 Ağustos, 201-209, Çanakkale

ERTEN, İ., (2006). “Troas (Biga Yarımadası) Yerleşme Özellikleri ve Çanakkale Kentinin Gelişimi, Çanakkale I. Savaşı ve Tarihi”, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür A.Ş. Yayınları, S: 733-737, İstanbul

KARACA, H., (2008). “Side Antik Kentsel Yerleşiminin Kültürel Peyzaj Açısından Değerlendirilmesi”, Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, 13-22s., Ankara

KOÇAN, N., (2010). “Mudurnu (Bolu) Kentsel Sit Alanı Üzerine Bir Araştırma”, Ege Üniversitesi Ziraat Fakültesi, 2011, 11 (1): 44 – 45

KOÇAN, N., (2011). “Tarihi Mekânlarda Koruma ve İşlevsel Yenileme: Uşak Paşa Hanı ve Çevresi”, Gümüşhane Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Dergisi, 1 (2): 23-45

ULUSLARARASI HAKEMLİ TASARIM VE MİMARLIK DERGİSİ
INTERNATIONAL REFEREED JOURNAL OF DESIGN AND ARCHITECTURE

Ocak / Şubat / Mart / Nisan 2015 Sayı: 04 Cilt: 02 İlkbahar
January / February / March / April 2015 Issue: 04 Volume: 02 Spring
ID:47 K:41

www.mtddergisi.com

(ISO 9001-2008 Belge No: 12879 & ISO 14001-2004 Belge No: 12880)

- KUTER, N., (2007).** “Çankırı Kenti Açık ve Yeşil Alan Varlığı İçinde Tarihi Kent Merkezi Kentsel Peyzaj Tasarımı Açısından Değerlendirilmesi”, Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, 35,37,113,114 s., Ankara
- MITCHELL, D., (2003).** “Dead Labor And The Political Economy Of Landscape-California Living, California Diving, Handbook of Cultural Geography”, Sage Publication, S: 238, London
- MUMCU, E., (2009).** “İtalya’da Sit Alanlarında Peyzaj Planlama Çalışmaları Üzerinde Bir Araştırma: Boretto Örneği”, Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, 22,24 s., Ankara
- ÖZYABA, M., (1999).** “Kentsel Alanların Planlanması ve Tasarımı”, Karadeniz Teknik Üniversitesi Mühendislik- Mimarlık Fakültesi, Ders Notları, no:54, 424-467.s, Trabzon
- UZEL, A., (1973).** “Çanakkale Çevre Düzeni Plan Raporu”, 156s, Ankara
- YAŞAR, O., (2006).** “1975-2000 Döneminde Çanakkale İli’nin Nüfus HareketleriBakımından Değerlendirilmesi ve Göçlere Katılanların Sosyo-Ekonomik Nitelikleri”, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür A.Ş. Yayınları. S: 63-77 İstanbul
- YAZGAN, M.E., ERDOĞAN, E., (1992).** “Tarihi Çevrelerde Peyzaj Planlama; Peyzaj Mimarisi Derneği Yayınları: 2”, A.Ü.Z.F. Peyzaj Mimarlığı Bölümü, Ankara.
- URL, 1. (2011).** Çanakkale İlinin Tanıtımı. Çanakkale’nin Coğrafi Yapısı. Çanakkale Valiliği, <http://www.canakkale.gov.tr/>.(25.09.2014)
- URL, 2. (2008).** Çanakkale ilinin ve ilçelerinin ülkedeki konumu <http://tr.wikipedia.org/>. (6.06.2012) [http://tr.wikipedia.org/wiki/%C3%87anakkale_\(il\)](http://tr.wikipedia.org/wiki/%C3%87anakkale_(il)), (5.10.2012)
- URL, 3.(2012).** Çanakkale Kent Tarihi. Çanakkale Valiliği.<http://www.canakkale.gov.tr/940/canakkale-kent-tarihi-2> (5.08.2013)
- URL, 4. (2012).** Çanakkale’nin Antik Tarihi. Çanakkale Valiliği.<http://www.canakkale.gov.tr/134/canakkalenin-tarihi-2> (5.06.2013)
- URL, 5. (2012).** Çanakkale’nin Antik Tarihi. Çanakkale Valiliği.<http://www.canakkale.gov.tr/842/canakkalenin-antik-tarihi> (5.06.2013)